

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

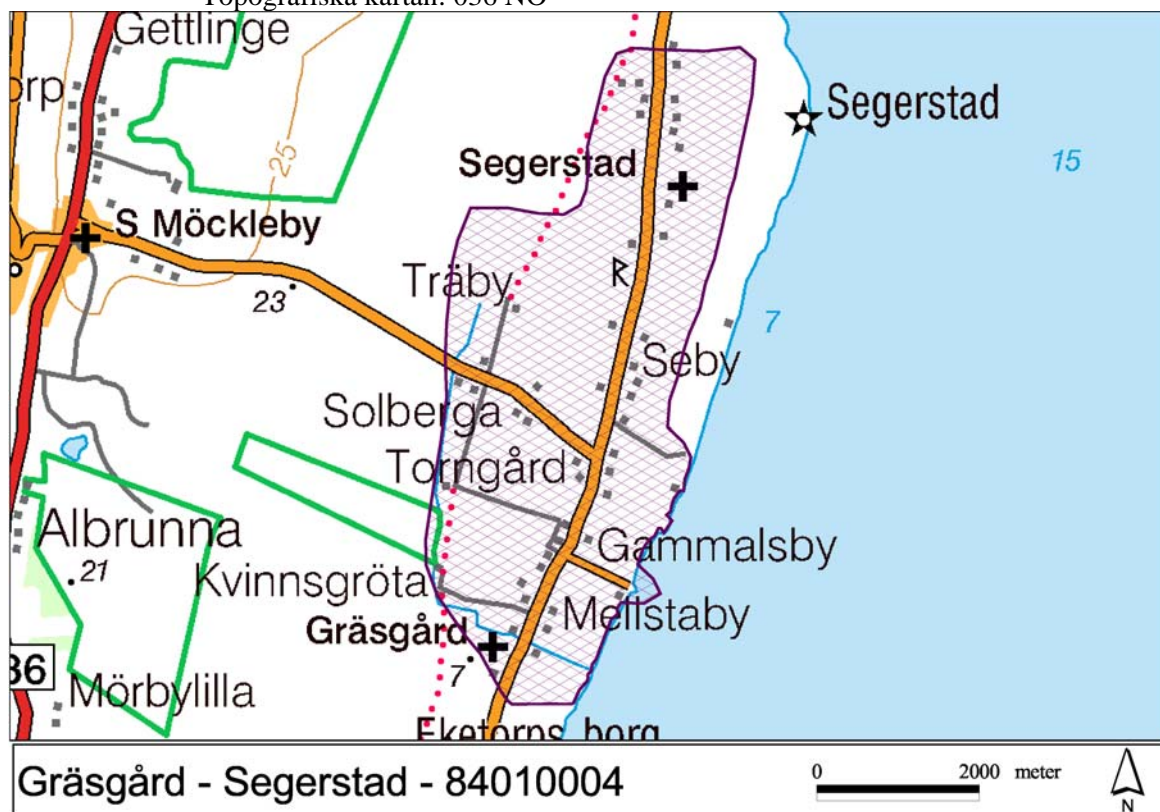
Områdesnamn: Gräsgård - Segerstad

Områdeskod: 84010004

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan:
Topografiska kartan: 036 NO

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 66, N 78 samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

- § Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)
- § Kungörelse med föreskrifter om offentliga byggnadsväsendet
- § Förordning om förvaltning av kyrklig jord
- § Begravningskungörelsen
- § Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Eventuell ny bebyggelse bör endast tillkomma i anslutning till redan befintlig bebyggelsegrupp och skall anpassas till lokal byggriadstradition.
- Äldre vägsträckning bibehålles.
- Fornlämningsområdena vårdas.

Områdesbeskrivning

Landskapet i området är helt öppet med Stora Alvaret åt väster och öppna åker- och betesmarker ned mot Östersjön i öster. Inne i byarna finns viss lövträds- och buskvegetation som ger lummighet åt bygatorna.

På den s k Vårdkasetäkten norr om Torngård utefter landsvägen ligger ett av Ölands största gravfält, 800 x 43 m, omfattande 285 fornlämningar. Flertalet anläggningar utgörs av runda stensättningar. På gravfältet finns ett stort antal resta flisar av varierande storlek, vilket här ger en särskilt monumental prägel åt hela miljön. Alldeles norr om Seby, öster om landsvägen, står Ölands högsta runsten, ca tre meter hög. En kilometer norr om Träby ligger, omgiven av alvarmark, *Träby borg*. Den består av tre sammanbyggda ringborgar. I den nord-östligaste belägna av dessa kan man urskilja husgrunder som utgår radiellt från borgmuren. Ett par hundra meter sydost om borgen ligger ett gravfält med ca 10 synliga runda stensättningar.

Bebyggelsen i *Mellstaby* och kring Gräsgårds kyrka ligger utmed östra landsvägen. Mellan landsvägen och Gräsgård kyrka finns en liten allé av planterade almar. Gårdarna i Mellstaby har manbyggnaderna vända mot vägen. Uthuslängor och ladugårdar är uppförda i kalksten. Mellan själva byn och kyrkan finns villabebyggelse från 1920-40-talen. Väster om landsvägen ligger några bostadshus av malmtyp. En knapp kilometer väster om byn ligger Ölands Gräsgårds f d järnvägsstation.

I *Gräsgård*, norr om kyrkan ligger ett par stora gårdsanläggningar med ladulängor i kalksten mot vägen. Omedelbart söder om kyrkan ligger prästgården med tillhörande äldre ekonomibebyggelse i kalksten. Själva manbyggningen är uppförd 1872. Strax söder om kyrkan ligger den f d folkskolan från 1903-04.

Gräsgårds kyrka, med undantag för tornet, är uppförd 1823. Torriet är medeltida, byggt på 1100-talet, och kröns av en spetsig tornspira från 1884, då kyrkan genomgick en fullständig renovering.

Gräsgårds hamn nås via en avtagsväg från Gammalsby. Den är belägen ca 1 km från östra landsvägen. Landskapet mellan byn och hamnen är öppet, vilket gör den synlig på flera kilometers håll. Bebyggelsen består av ett stort antal sjöbodar, väl koncentrerade kring själva hamnanläggningen. De bäst bevarade bodarna ligger ute på själva piren som sluter hamnen och där fiskebåtarna har sina kajplatser.

Gammalsby sträcker sig utmed östra landsvägen med gårdsanläggningarna väster om vägen, med undantag för en gård i byns norra del. Flertalet manbyggningar ligger ända mot vägen med trädgård eller lahage mellan vägen och respektive gård. Ladulängorna är genomgående uppförda i kalksten. Strax sydväst om byn ligger flera små, välbevarade villor, uppförda på 1920-talet i tidstypisk stil. Villorna ligger på rad i nord-sydlig sträckning, väl synliga från landsvägen ned mot Mellstaby.

I *Seby* leder från landsvägen en mindre körväg, kantad av stenmurar, till respektive gård. I byn finns flera välbevarade gårdsanläggningar. Här finns bl a några mycket välbevarade tvåvånings manbyggningar av parstugutyp. Flertalet ladulängor är uppförda i kalksten.

Utmed landsvägen, parallellt med gårdarna, ligger malmen med mycket välbevarad stugbebyggelse från 1800-talet. Här finns också en liten verkstad och en smedja. Även norr om finns några mindre byggnader av malmtyp.

I *Torngård* består bebyggelsen av ett par gårdsanläggningar samt några bostadsfastigheter som ligger på ömse sidor av östra landsvägen intill avtagsvägen mot S Möckleby och Degerhamn. Den nordligast belägna gården är närmast att betrakta som en mindre herrgårdsanläggning med väl åtskild man- och fägård. Gårdarnas uthuslängor är uppförda i kalksten. Söder om gårdarna ligger ett f d mejeri, en lanthandel, ett värdshus och en församlingslokal. Här finns också några bostadshus från 1930-40-talen. Vid vägskälet finns malmbebyggelse delvis välbevarad.

Övra Segerstad är belägen intill östra landsvägen med gårdsbebyggelse på ömse sidor av denna. Flertalet mangårdsbyggningar ligger vända mot bygatan/vägen. Dessa är dels exteriört välbevarade tvåvåningshus från 1800~ talets mitt, dels ett par modernare envåningshus. Ladulängorna är genomgående uppförda i kalksten och ger ett ålderdomligt intryck.

Öster om byn, ute på alvaret, ligger byns malm med en relativt omfattande stugbebyggelse från 1800-talet och 1900-talets börjare. Några stugor är uppförda med halva huset i kalksten och den andra delen i trä. Längst ut mot alvaret ligger den f d järnvägsstationen, fortfarande exteriört välbevarad. Till flera av fastigheterna hör små ekonomibyggnader i kalksten, ofta vinkelställda mot bostadshuset vilket här ger ett intryck av små miniatyrgårdar.

Nedra Segerstad är belägen ett par hundra meter öster om landsvägen. Byn har något spridd bebyggelse, där ett par av gårdsanläggningarna är välbevarade. Alldeles söder om byn ligger malmen med flera låga ryggasstugor, uppförda oå 1800-talet.

Segerstads kyrka nyuppfördes 1839, då den gamla 1100-talskyrkan revs. Den är en av Ölands minsta kyrkor.

Prästgården är belägen alldeles söder om kyrkan. Det är en stor mycket välbevarad gårdsanläggning med ekonomibyggnader uppförda i kalksten. Huvudbyggnaden är byggd 1796 och påbyggd med en andra våning på 1860-talet.

Norr om kyrkan finns ett par villafastigheter uppförda på 1920-30-talen. Här finns också en lärarbostad från 1949. Intill kyrkogården ligger den f d sockenskolan uppförd 1851.

Träby är en ensligt belägen alvarby som består av fyra gårdsanläggningar med manbyggningarna vända mot bygatan i väster. Manbyggningarna är salsbyggnader, exteriört välbevarade, uppförda vid 1800-talets slut. Mellan mangårdarna och bygatan ligger kalkstensmursinhägnade trädgårdar. Ladulängorna vetter mot alvarmark i öster. De är uppförda i oputsad eller gråputsad kalksten, delvis sammanbyggda med varandra..

Solberga är en alvarby med gårdarna oregelbundet belägna på ömse sidor av vägen/bygatan med dels äldre ekonomibebyggelse i kalksten, dels marigårdsbebyggelse mot vägen. Ett par av gårdsanläggningarna är mycket välbevarade. Manbyggningarna är dels salsbyggningar, dels ett par tvåvåningshus belägna norr om vägen, uppförda före 1850. De är genomgående exteriört intakta. Mitt inne i byn, vid uppfartsvägen mot Träby, samt strax väster om byn, ligger mycket välbevarad malmbebyggelse. Det är dels stugbebyggelse från 1800-talet, dels en mindre villa från 1920-talet samt ett nyuppfört bostadshus. Till flera av dessa malmfastigheter här små ekonomibyggnader i kalksten.

Flertalet manbyggningar i *Kvinnsgrota* är vända mot bygatan i öster. De flesta är mindre salsbyggnader, några på hög stenfot, uppförda under 1800-talets senare del. Ladulängor och övriga

ekonomibyggnader är uppförda i kalksten och vända mot Stora Alvaret i öster. Ett par ladulängor är vända mot bygatan och har dösade hörn. Bygatan kantas av planterade lövträd. Flera av mangårdarna inhägnas av väl lagda kalkstensmurar.

Sammanfattning

Öppet odlingslandskap med bebyggelse och odling från förhistorisk tid till nutid

Radbyar i laga läge och med järnåldersgravfält. Malmbebyggelse. Sammanhållen bebyggelsemiljö kring Gräsgårds kyrka med sockencentrum. Ett av landskapets största gravfält från järnåldern med runda stensättningar och ett stort antal resta gravflisor. Genomförda skiften kan avläsas genom den struktur stenmurarna ger landskapet.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.